

REPUBLIKA E KOSOVËS - REPUBLIKA KOSOVO - REPUBLIC OF KOSOVO
GJYKATA KUSHTETUESE
USTAVNI SUD
CONSTITUTIONAL COURT

Priština, dana 25. januara 2024. godine
Br. ref.:MK 2320/24

KONKURENTNO MIŠLJENJE

sudije

REMZIJE ISTREFI-PECI

u

slučaju br. KO55/23

Podnosilac

Predsednik Skupštine Republike Kosovo

**Ocena predloženih ustavnih amandmana, upućenih od strane predsednika
Skupštine Republike Kosovo 2. marta 2023. godine, dopisom br.
08/3509/Do/1493/1**

Iskazujući na početku svoje poštovanje i saglasnost sa mišljenjem većine sudija, da je slučaj prihvatljiv za razmatranje, kao i da predloženi ustavni amandmani br. 27 i br. 28, kojima se predlaže ispunjenje ustavnog kriterijuma za razrešenje sudija i tužilaca zbog "neispunjavanja svojih dužnosti", utvrđenog u stavu 4. člana 104. [Imenovanje i razrešenje sudija] i stavu 6. člana 109. [Državno tužilaštvo] Ustava, sa formulacijama "u kontinuitetu je ocenjen nedovoljnim učinkom" ili "učinio disciplinske povrede", ne umanjuju osnovna prava i slobode zagarantovane Poglavljem II Ustava; (iii) da predloženi ustavni amandmani br. 27 i br. 28, kojima se predlaže ispunjenje ustavnog kriterijuma za razrešenje sudija i tužilaca zbog "neispunjavanja svojih dužnosti", utvrđenog u stavu 4. člana 104. [Imenovanje i razrešenje sudija] i stavu 6. člana 109. [Državno tužilaštvo] Ustava, formulacijom "utvrđeno je da poseduje neopravdanu imovinu" pravosnažnom sudskom odlukom, ne umanjuju osnovna prava i sloboda zagarantovane Poglavljem II Ustava; (iv) da predloženi ustavni amandmani br. 27 i br. 28, kojima se predlaže ispunjenje ustavnog kriterijuma za razrešenje sudija i tužilaca, zbog "neispunjavanja svojih dužnosti", utvrđenog u stavu 4. člana 104. [Imenovanje i razrešenje sudija] i stavu 6. člana 109. [Državno tužilaštvo] Ustava, formulacijom "ima ranjiv integritet", umanjuju osnovna prava i slobode zagarantovane Poglavljem II Ustava.

Takođe, izražavam svoje poštovanje i saglasnost sa mišljenjem većine sudija da predloženi ustavni amandman br. 29, kojim se predlaže prelazna/privremena kontrola integriteta "[...] članova Sudskog saveta Kosova, članova Tužilačkog saveta Kosova, predsednika svih sudova i svih glavnih tužilaca, kao i kandidata za ove pozicije [...]", od strane Autoriteta za kontrolu integriteta (Autoritet), ne umanjuje osnovna prava i slobode zagarantovane Poglavljem II Ustava.

Međutim, ja, kao sudija pojedinac, na osnovu važnosti i složenosti pitanja koje se ocenjuje, odnosno ocene predloženih amandmana, da li isti umanjuju/smanjuju neko od prava ili sloboda zagarantovanih u Poglavlju II [Prava i osnovne slobode] Ustava (predmetna stvar), ali i implikacija u budućnosti, imam podudarno mišljenje u vezi sa: **(I) delokrugom ocene predloženih ustavnih amandmana br. 27, br. 28 i br. 29; i (II) načinom tretiranja**

isključujuće definicije “Nezavisno na druge odredbe ovog Ustava [...]”, utvrđene u predloženom amandmanu br. 29, a konkretno u članu 161 A(1) [Kontrola integriteta] na osnovu sledećeg obrazloženja:

I. Što se tiče delokruga ustavne ocene predloženih ustavnih amandmana br. 27, br. 28 i br. 29

Na početku izražavam svoju delimičnu saglasnost sa odeljkom: **“I. Delokrug ustavne ocene”** predloženih amandmana (vidi konkretno stavove 136-8 ove presude) **jer smatram da je za razliku od sudske prakse ovog Suda, većina sudija suzila delokrug, odnosno osnove ustavne ocene.**

Ističem da sam svesna suštinskog ustavnog utvrđenja u stavu 3. člana 144. [Amandmani] Ustava, koje utvrđenje predstavlja osnovu za materijalnu ocenu snage ustavnih amandmana, time što utvrđuje imperativni zahtev za ocenu ustavnosti predloga amandmana pre nego što stupi na snagu, odnosno da stav 3. člana 144. [Amandmani] Ustava utvrđuje filter predloga ustavnih amandmana u odnosu na umanjenje ili neumanjenje određenog prava i sloboda utvrđenih u Poglavlju II Ustava.

Međutim, podsećam da je ovaj Sud u svojoj praksi, po pitanju ocene predloženih amandmana, u pogledu delokruga ustavne ocene, ocenio da:

- “[...] što se tiče ocene ustavnosti svih predloženih amandmana Ustava prema članu 144. stavu 3, ti amandmani se trebaju razmotriti u svetlu Poglavlja II [Prava i osnovne slobode] Ustava, u kojem su prema članu 21. [Opšta načela], sadržana ljudska prava i osnovne slobode što predstavlja osnovu pravnog poretka Republike Kosovo” (vidi slučajeve: br. [K029/12, i K048/12](#), podnosilac zahteva Predsednik Skupštine Republike Kosovo, presuda od 20. jula 2012. godine (stavovi 62-4); [K044/14](#), podnosilac zahteva Predsednik Skupštine Republike Kosovo, presuda od 3. aprila 2014. godine (stavovi 24-8); [K013/15](#), podnosilac zahteva Predsednik Skupštine Republike Kosovo (stavovi 23-4); [K026/15](#), podnosilac zahteva Predsednik Skupštine Republike Kosovo, presuda od 15. aprila 2015. godine, stav 22);
- “[...] Poglavlje III [Prava zajednica i njihovih pripadnika] i druga prava mogu biti primenljiva u ovom procesu, pošto posebna prava koja su propisana u istom predstavljaju proširenje ljudskih prava i sloboda propisanih u Poglavlju II Ustava, a posebno onih propisanih u članu 24. [Jednakost pred zakonom]” (vidi slučajeve: br. [K029/12 dhe K048/12](#), citiran iznad (stav 62); [K044/14](#) (stav 26); [K013/15](#) (stav 23); [K026/15](#) (stav 22);
- “[...] u svetlu odredbi člana 21. stava 2. Ustava, koji propisuje da Republika Kosovo štiti i garantuje ljudska prava i osnovne slobode predviđene Ustavom, ali nije nužno da su ta prava sadržana samo u Poglavlju II, već i sva ljudska prava i slobode zagwarantovane Ustavom i predviđene slovom i duhom ustavnog poretka Republike Kosovo” (vidi slučajeve: br. [K029/12, i K048/12](#), podnosilac zahteva Predsednik Skupštine Republike Kosovo, presuda od 20. jula 2012. godine (vidi posebno stavove 62, 63, 64); [K044/14](#), podnosilac Predsednik Skupštine Republike Kosovo, presuda od 3. aprila 2014. godine (vidi posebno stav 28); [K013/15](#), podnosilac zahteva Predsednik Skupštine Republike Kosovo (vidi posebno stavove 23 i 24); [K026/15](#), podnosilac zahteva Predsednik Skupštine Republike Kosovo, presuda od 15. aprila 2015. godine, stav 22).
- “[...] Sud takođe smatra da član 21. [Opšta načela] Ustava treba biti čitan u vezi sa članom 7. [Vrednosti] stavom 1. Ustava koji definiše vrednosti ustavnog poretka Republike Kosovo, koji je zasnovan: “na načelima slobode, mira, demokratije, jednakosti, poštovanja ljudskih prava i sloboda i vladavine zakona, nediskriminacije, imovinskog prava, zaštite sredine, društvenog prava, pluralizma, podele državne vlasti i tržišne ekonomije” (vidi slučajeve: [K029/12, i K048/12](#), podnosilac zahteva

Predsednik Skupštine Republike Kosovo, presuda od 20. jula 2012. godine (vidi posebno stavove 62, 63, 64); [KO44/14](#), podnosilac zahteva *Predsednik Skupštine Republike Kosovo*, presuda od 3. aprila 2014. godine (vidi posebno stav 28); [KO13/15](#), podnosilac zahteva *Predsednik Skupštine Republike Kosovo* (vidi posebno stavove 23 i 24); [KO26/15](#), podnosilac zahteva *Predsednik Skupštine Republike Kosovo*, presuda od 15. aprila 2015. godine, stav 22), i

- “[...] za predložene amandmane se mora oceniti da li su u skladu sa obavezama koje proizilaze iz člana 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] Ustava, kojim je propisano da se ljudska prava moraju tumačiti u skladu sa sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava” (vidi slučajeve: [KO13/15](#), stav 24; [KO162/18](#), stavovi 25-6; [KO 207/22](#), stavovi 32-3).

Sa svega napred navedenog, može se primetiti da je Sud u svojoj sudskoj praksi, prilikom ocene predloga ustavnih amandmana, mimo definicije u stavu 3. člana 144, proširio osnove ustavne ocene, zasnovano, između ostalog, na članovima (7, 21, 24. i 53.), uključujući i Poglavlje III, što je rezultiralo ocenom da predloženi ustavni amandmani, ne samo da umanjuju osnovna prava i slobode sadržane u Poglavlju II, već i sva prava i slobode zagarantovane Ustavom i predviđene slovom i duhom ustavnog poretka Republike Kosovo, kao organske i koherentne ustavne celine, u skladu sa sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava.

Ovakva praksa ustavne ocene predloga amandmana, putem implicitnih normi (implicit unamendability engl.) ustavnih sudova (i sudova slične nadležnosti), mimo onih izričito utvrđenih u Ustavu (explicit unamendability engl.), poznata je i široko rasprostranjena u ustavnom sudstvu.¹ Mimo doktrine ustavnih amandmana, kao i akademske debate, ustavna ocena predloga amandmana na osnovu podrazumevajućih (implicite) normi nepromenljivosti kroz praksu ustavnih sudova (i sudova sa sličnom nadležnošću) smatra se praksom koja je od izuzetne važnosti kao način zaštite materijalne ustavne suštine. Shodno tome, sudska praksa ustavnih sudova je rezultirala i nastavlja sa postepenim identifikovanjem drugih ustavnih normi koje pripadaju i služe daljoj zaštiti implicitne materijalne ustavne suštine.²

Iako, u konkretnom slučaju, u okviru delokruga ocene zahteva, imam u vidu da je Sud postupio u okviru svoje ustavne obaveze – koja konkretno navodi da se ocena vrši u svetlu Poglavlja II, odnosno da je Sud, zasnivajući ocenu na Poglavlju II, postupio u okviru svoje nadležnosti. Pored toga, Poglavlje II u vezi sa članom 22. [Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata] obezbeđuje i primenu garancija svih međunarodnih instrumenata, uključujući i Okvirnu konvenciju Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina.

Međutim, sudska praksa dalje identifikacije materijalne ustavne suštine (kao što je i gore navedena praksa ovog Suda) proširivanjem osnova ustavne ocene kroz implicitne norme kao “*proširenje ljudskih prava i sloboda utvrđenih u Poglavlju II Ustava, a posebno onih prava koja su utvrđena u članu 24. [Jednakost pred zakonom]*”, ne bi trebalo da dovede do

¹ Richard Albert *Constitutional Amendments, Making, Breaking, and Changing Constitutions*, Oxford University Press (2019); Yaniv Roznai, *Unconstitutional Constitutional Amendments, The Limits of Amendment Powers* Oxford Constitutional Theory, Oxford University Press (2016); Yaniv Roznai, *Unconstitutional constitutional amendments: a study of the nature and limits of constitutional amendment powers*. PhD thesis, London School of Economics and Political Science (2014), dostupno online na: https://etheses.lse.ac.uk/915/1/Roznai_Unconstitutional-constitutional-amendments.pdf; Richard Albert, ‘Counterconstitutionalism’, 31 *Dalhousie Law Journal* (2008), 1.

² Vidi npr. između ostalog: Everett V. Abbot, ‘Inalienable Rights and the Eighteenth Amendment’, 20 *Columbia Law Review* (1920), 183; Mathew Abraham, ‘Judicial Role in Constitutional Amendments in India: The Basic Structure Doctrine’, *The Creation and Amendment of Constitutional Norms* (Mads Andenas ed., BIICL, 2000), 195; Bruce Ackerman, ‘The Storrs Lectures: Discovering the Constitution’, 93 *Yale Law Journal* (1984), 1013.

divergentne prakse, na način da se jedan ustavni član ili poglavlje definiše kao osnova za ocenu predloženih ustavnih amandmana (element implicitne materijalne suštine), a da se kasnije prilikom neke druge ocene ne smatra osnovom ustavne ocene predloženih ustavnih amandmana.

Ovakav način postupanja, odnosno ustavne ocene pri kojoj se u jednom ili više slučajeva proširuju osnovi za ocenu, odnosno delokrug ustavne ocene, a u drugom/im slučaju/evima sužavaju osnovi/delokrug ustavne ocene predloženih amandmana, bio bi u nesaglasnosti sa zahtevom pravne sigurnosti, a ujedno i sa načelom vladavine prava, koje predstavlja ustavno načelo i vrednost u Republici Kosovo.³

Na osnovu njegove sudske prakse, u okolnostima konkretnog slučaja, logičan nastavak ustavne ocene od strane Suda, na osnovu važnosti i okolnosti konkretnog slučaja, bila bi ocena predloženih amandmana i njihove saglasnosti sa implicitnim materijalnim fokusom Ustava⁴, odnosno (i) sa ljudskim pravima utvrđenim u Poglavlju II Ustava i (ii) svim drugim pravima (članovima i poglavljima) koja su identifikovana i oličena u njegovoj sudskoj praksi prilikom ocene predloženih amandmana, odnosno zasnovano na slovu i duhu Ustava, uključujući i Poglavlje III *“kao proširenje ljudskih prava i sloboda utvrđenih u Poglavlju II Ustava, a posebno onih prava koja su utvrđena u članu 24. [Jednakost pred zakonom]”*, kao osnovu ustavne ocene.

II. Što se tiče tretiranja isključujuće definicije “Nezavisno na druge odredbe ovog Ustava [...]”, utvrđene u predloženom amandmanu br. 29, članu 161A(1) [Kontrola integriteta]

Na početku, i u okolnostima konkretnog slučaja, smatram bitnim da naglasim da Ustav Republike Kosovo ne sadrži izričito isključujuće/preovlađujuće klauzule (*“notwithstanding clause”* ili *“overriding clause” (engl.)*; *“clause derogatoire”* ili *“clause nonobstant” (franc.)*), kao što ih sadrže neki odgovarajući ustavi dajući ovlašćenje zakonodavnim i vladinim institucijama da (i) isključe primenu određenih ustavnih odredbi/prava, ali na osnovu (ii) precizno definisanih procedura, i (iii) samo za tačno određene vremenske periode⁵

³ U ovom kontekstu i u meri u kojoj je primenljivo u okolnostima konkretnog slučaja, ESLJP je u interesu načela pravne sigurnosti i predvidljivosti, naglasio da *“Sud nije obavezan da prati svoje prethodne odluke; zapravo, ovo je potvrđeno pravilom 51. stav 1. Poslovnika Suda. Međutim, ESLJP obično sledi i primenjuje svoje presedane, što je u interesu pravne sigurnosti i pravilnog razvoja sudske prakse Konvencije. Ipak, ovaj stav ne sprečava Sud da odstupi od svoje ranije odluke ukoliko za to nađe dovoljno ubedljive razloge (compelling reasons)”* (Cossey protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda od 27. septembra 1990. godine, stav 35); ESLJP je takođe naglasio: *“Dok je u interesu pravne sigurnosti, predvidljivosti i jednakosti pred zakonom da se Sud, bez valjanog razloga, ne treba udaljavati od prethodne sudske prakse, neodržavanje dinamičnog i evolutivnog pristupa bi moglo dovesti do rizika sprečavanja reforme i poboljšanja”* (Demir i Baykara protiv Turske, presuda od 12. novembra 2008. godine, stav 138). Vidi, takođe, slučaj KO79/18, podnosilac zahteva Predsednik Republike Kosovo, rešenje o neprihvatljivosti od 3. decembra 2018. godine, u kome je Sud razjasnio *“Raniju praksu Suda u vezi sa zahtevima podnetim u širem značenju pojma “ustavno pitanje”, kao i “granice” relevantnog člana (u ovom slučaju član 113; vidi posebno stavove 69-73).*

⁴ Praksa ustavnih sudova u oceni ustavnih amandmana ističe ustavnu suštinu, kao osnovu ocene predloženih amandmana, s obzirom na mogućnost identifikacije drugih ustavnih članova/poglavlja - na osnovu sadržaja predloženog/ih amandmana - kao implicitnih normi ustavne ocene, vidi za više informacija o ovome: Yaniv Roznay, Richard Albert, citiran iznad. Vidi, takođe: Rosalind Dixon, Constitutional Amendment Rules: A Comparative Perspective, ne Comparative Constitutional Law, Tom Ginsbourg and Rosalind Dixon (eds), Research Handbook in Comparative Law, Edward Elgar 2011 (dostupno online na:

https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1070&context=public_law_and_legal_theory), str. 77-96.

⁵ Ova klauzula, kao tipična za Kanadu, ali čije postojanje je argumentovano i u SAD i drugim zemljama, kao što je Izrael, podleže tačnim procedurama utvrđenim u ustavnim dokumentima o isključenju određenih prava iz relevantnog zakonodavstva. Konkretno, npr. Odeljak 33 Kanadske povelje o pravima i slobodama je odredba Ustavnog zakona iz 1982. godine, koji dozvoljava

(Objašnjenje: “*notwithstanding clause*” ili “*overriding clause*” (engl.); “*clause derogatoire*” ili “*clause nonobstant*” (franc.), razlikuje se od ograničenja ljudskih prava tokom vanrednog stanja).

Uprkos tome što su isključujuće definicije postojale u relevantnim poglavljima Republike Kosovo (vidi završne [Poglavlje XIII] i prelazne [Poglavlje IV] odredbe sadržane u Ustavu, u članovima 143, 146, 147, 148, 149, 150, 153, koji su već ukinuti ustavnim amandmanima br. I-XII), te da postoje pod određenom okolnošću (vidi ustavni amandman br. XXIV), dalja upotreba takve definicije u konkretnim okolnostima, te imajući u vidu složenost i važnost predloženog amandmana br. 29, smatram da je isključujuća definicija “*Nezavisno na druge odredbe ovog Ustava*” morala da bude predmet razmatranja od strane Suda.

Za mene, kao sudiju pojedinca ovog Suda, dalja upotreba isključujuće definicije “*nezavisno na druge odredbe ovog Ustava*” pokreće suštinsko pitanje: Kako je moguće da takva formulacija sa snagom koja je preovlađujuća/prevazilazi ustavne odredbe u Ustavu Republike Kosovo primenjuje se na predlog amandmana, pošto Ustav Republike Kosovo ne sadrži izričito isključujuću klauzulu? Kako je moguće da se čini da takva klauzula postoji (vidi obrazloženje dato u stavovima 314-317 ove presude), a da istovremeno ne postoji na izričit način?

U nastavku i u okolnostima konkretnog slučaja primećujem da je u smislu teksta definicije u stavu 1. člana 161A predloženog ustavnog amandmana br. 29, “*Nezavisno na druge odredbe ovog Ustava [...]*”, Sud naglasio da se:

- “[...] takva formulacija odnosi na privremeni prenos ustavne nadležnosti za potrebe osnivanja i rada autoriteta osnovanog van pravosudnog sistema za potrebe sprovođenja gore navedenog amandmana” (stav 314 ove presude); i
- “Formulacija “*nezavisno na druge odredbe ovog Ustava [...]*”, ne može ni na koji način da implicira ograničenje ili umanjeње osnovnih prava i sloboda definisanih u Poglavlju II Ustava, pa čak ni sadržaj drugih ustavnih odredbi, **a koje ne služe direktno ograničenoj ili privremenoj svrsi predloženog amandmana br. 29.** Svaki suprotan stav bi predstavljao krajnje formalističko i izolovano tumačenje formulacije norme” (stav 316 ove presude).

Na osnovu gore navedenog, dok je tretman dat u kontekstu konkretne reference i specifične definicije predloga amandmana br. 29, kojim je utvrđeno osnivanje konkretnog mehanizma privremene kontrole integriteta, postavlja se pitanje: da li će tumačenje formulacije “*Nezavisno na druge odredbe ovog Ustava*” u ovom konkretnom slučaju biti primenljivo i na eventualne isključujuće definicije (ako se koriste) u budućim predlozima amandmana koji mogu imati drugi sadržaj i specifičnosti?

Podsećam da je predmet ocene zahteva koji je podneo podnosilac zahteva taj da li predloženi ustavni amandmani br. 27, br. 28 i br. 29 umanjuju ljudska prava i slobode utvrđene Poglavljem II Ustava.

U kontekstu mog podudarnog mišljenja, a posebno u odnosu na način tretiranja predloženog amandmana br. 29 od strane većine, odnosno isključujuće definicije u članu 161 A(1), primećujem **da je većina ocenu da li predloženi ustavni amandmani br. 27 i br. 28, umanjuju/smanjuju osnovna prava i slobode zagarantovane Poglavljem II Ustava, zasnovala:**

parlamentu da odstupi od primene određenih prava i sloboda predviđenih u Kanadskoj povelji o pravima i slobodama. Za više informacija o “*Notwithstanding Clause*” i njegovoj primeni, vidi: Richard Albert, *The Theory and Doctrine of Unconstitutional Constitutional Amendment in Canada*, 41 *Queen's Law Journal* 143 (2015). Dostupno online na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2649447, str. 180-1.

- “[...] u smislu načela pravne sigurnosti, koje je oličeno i u ustavnim odredbama Poglavlja II Ustava i odredbama EKLJP” (stav 223 ove presude);
- “[...] u smislu ustavnih izmena, **predloženi ustavni amandmani moraju poštovati načelo pravne sigurnosti, u smislu zahteva “predvidljivosti” i “jasnoće” norme [...]** (stav 225 ove presude);
- **“Sud je podsetio na obavezu predlagača i sastavljača ustavnih amandmana da prilikom izrade predloženih ustavnih amandmana vode računa o relevantnim aspektima načela pravne sigurnosti, uključujući “predvidljivost” ustavne norme, tako da oni ne rezultiraju umanjnjem prava i sloboda, zagarantovanih Poglavljem II Ustava”** (stav 225 ove presude);
- **“Sud ocenjuje da svaka dopuna ili izmena ustavne norme, koja štaviše kada utiče na osnovna prava i slobode mora da bude karakterisana jasnoćom i tačnošću, da ima relevantno obrazloženje, da bude proporcionalna i kao takva da garantuje odgovarajući nivo “predvidljivosti” za sve pojedince koji mogu biti pogođeni izmenom ustavne norme i njenom primenom u budućnosti”** (stav 226 ove presude).

Međutim, prilikom ocene predloga amandmana br. 29, posebno u pogledu isključujuće definicije “*Nezavisno na druge odredbe ovog Ustava*” utvrđene u članu 116A (1), većina **nije primenila ovaj standard ocene.**

Smatram da je Sud takođe trebalo da oceni i formulaciju isključujuće definicije utvrđene u članu 116 A (1) u kontekstu vladavine prava i pravne sigurnosti, primenom standarda predvidljivosti, konkretno, i posebno da li se **time što nije tačno utvrđeno “nezavisno” od kojih ustavnih odredbi narušava pravna sigurnost kao ustavno načelo i kao pravo subjekata kontrole integriteta.**

Ovo iz suštinskog razloga što, uzimajući u obzir da se stavom 1. člana 116A, predviđa uspostavljanje procesa prelazne/privremene kontrole integriteta “*članova Sudskog saveta Kosova, Tužilačkog saveta Kosova, predsednika svih sudova, glavnog državnog tužioca i svih glavnih tužilaca, kao i kandidata za ove funkcije*”, odnosno procesa vetinga u pravosudnom sistemu (predloženi ustavni amandman br. 29), a samim tim takav mehanizam utiče na prava subjekata koji podležu ovoj proceni.

Sud bi umesto da se bavi time šta “ne može podrazumevati” formulacija “*Nezavisno na druge odredbe ovog Ustava [...]*” (vidi stav 316 ove presude) u konkretnom slučaju trebalo da oceni da li predmetni predlog amandmana ispunjava uslov da bude “jasan i predvidljiv” kako u formalnom tako i u sadržajnom aspektu.

Pozivajući se na svoju sudsku praksu, praksu ESLJP-a i Kontrolnu listu za vladavinu prava Venecijanske komisije, CDL-Ad (2016)007, ovaj Sud je ponovio da “propisanost zakonom”, osim što zahteva da preduzeta mera ima pravni osnov u državnom zakonodavstvu, takođe zahteva i da relevantne odredbe zakona budu “jasne, dostupne i predvidljive”. “Predvidljivost” zahteva da zakon bude formulisan sa odgovarajućom preciznošću i jasnoćom kako bi se pravnim licima omogućilo da na odgovarajući način regulišu svoje ponašanje (vidi slučaj KO216/22 dhe KO220/22, stav 227; Kontrolna lista za vladavinu prava Venecijanske komisije, CDL-Ad (2016)007, Strazbur, 18. mart 2016. godine, stavovi 58 i 59; KO100/22 i KO101/22, stav 347) (Vidi, između ostalog, slučajeve br. KO216/22 dhe KO220/22, podnosilac zahteva KO216/22, Isak Shabani i 10 (deset) drugih poslanika Skupštine Republike Kosovo; KO220/22, Arben Gashi i 9 (devet) drugih poslanika Skupštine Republike Kosovo, ocena ustavnosti članova 9, 12, 46. i 99. Zakona br. 08/L-197 o javnim službenicima, od 12. septembra 2023. godine, stav 235; KO219/19, podnosilac Ombudsman, ocena ustavnosti Zakona br. 06/L-111 o platama u javnom sektoru, stavovi 269 i 271).

Pored toga, načelo pravne sigurnosti takođe podrazumeva i da efekti zakona moraju biti 'predvidljivi', u smislu da zakonske odredbe moraju biti napisane na razumljiv način i formulisane sa dovoljno preciznosti i jasnoće kako bi se omogućilo ljudima i pravnim subjektima da regulišu svoje ponašanje u skladu sa zahtevima zakona (aspekt kvaliteta zakona).

Jasnoća i predvidljivost pravnih akata su važne ne samo da se pojedincima omogući da regulišu svoje ponašanje, već i za podelu vlasti. U tom smislu, "zakonske odredbe moraju biti jasne i razumljive kako bi se omogućilo izvršnoj vlasti da vrši diskreciono pravo samo u oblastima gde je to predviđeno, a ne samo zato što je zakon nesiguran ili nejasan" (vidi Mišljenje DL-AD(2019)025-eKosovo Venecijanske komisije o Nacrtu zakona o pravnim aktima, od 11-12. oktobra 2019. godine, stavovi 20-22).

Konačno, smatram da je Sud imao priliku da prilikom ove ocene predloženog amandmana uspostavi ustavni standard (i) da li može; (ii) kada može; i (iii) u skladu sa kojim standardima se mogu koristiti isključujuće odredbe "bez obzira na druge ustavne odredbe" u predlozima ustavnih amandmana, uzimajući u obzir kriterijume vladavine prava kao ustavnog načela i ljudskog prava, a posebno jednakosti pred zakonom.

S poštovanjem podnosi,

Remzije Istrefi-Peci
Sudija

